До разової спеціалізованої вченої
ради по захисту дисертації на здобуття
ступеня доктора філософії Скречко М.-М.А.

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Хитри Андрія Ярославовича на дисертацію Скречко Марти-Марії Андріївни «Функція захисту під час виконання процесуальних рішень детективів», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Проблематика функції захисту у кримінальному провадженні залишається вкрай важливою в умовах розбудови правової держави. Ефективне забезпечення прав і свобод осіб, які опинилися під слідством чи судовим розглядом, є не лише гарантією справедливого судочинства, а й ключовим елементом демократичного суспільства.

У дисертаційному дослідженні автор детально аналізує концепцію захисту під час виконання процесуальних рішень детективів у кримінальному процесі, зокрема її правові, процедурні та практичні аспекти. Враховуючи сучасні виклики, пов'язані з реформуванням судової системи, діджиталізацією правозахисної діяльності та забезпеченням рівності сторін у кримінальному процесі, дослідження є надзвичайно актуальним.

Заявлена тема, зміст роботи, запропоновані дисертанткою висновки і рекомендації переконливо свідчать про відповідність дисертації вимогам сьогодення, а відтак підтверджують актуальність обраного для дослідження напряму.

Віддаючи належне науковим напрацюванням українських вчених, Скречко М.-М. А. справедливо вказує, що практика розслідування потребує, як ніколи, симбіозу із науковою діяльністю задля розроблення алгоритмів, серед іншого, й прийняття та виконання процесуальних рішень означеними «новими» суб’єктами кримінального процесу у підслідних їм кримінальних правопорушеннях.

Таким чином, робота Скречко М.-М. А. є одним із перших в Україні монографічних досліджень, присвячених реалізації функція захисту під час виконання процесуальних рішень детективів.

Про актуальність роботи свідчить і її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження проведено згідно з Тематикою наукових досліджень і науково-технічних розробок на 2020–2024 роки, затвердженою наказом Міністерства внутрішніх справ України № 454 від 11.06.2020 (п. 3 Дотримання прав і свобод людини та громадянина в діяльності органів та підрозділів системи МВС), Тематикою наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025–2029 роки, затвердженою наказом Міністерства внутрішніх справ України № 326 від 21.05.2024, та відповідно до п. 3.2.2 Плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету внутрішніх справ на 2025 рік (у межах теми «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти», номер державної реєстрації 0121U113930). Тема дисертації затверджена Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ 30.12.2021 (протокол №5).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Викладені у роботі наукові положення та висновки є переважно обґрунтованими, аргументованими та переконливими.

Це забезпечено опрацюванням дисертанткою значної кількості нормативно-правових актів та наукових джерел, які використані переважно критично з аргументацією авторської точки зору щодо дискусійних питань, які аналізуються у роботі.

Слід схвально поставитися до сформованої методологічної програми дослідження, що також забезпечило якість обґрунтування наукових положень та висновків. Проведення дослідження стало можливим завдяки застосуванню загальнонаукових і спеціальних методів. За допомогою діалектичного методу в усіх розділах проведено всебічний аналіз предмета дослідження,

розглядаючи функцію захисту та процесуальні рішення детективів у їхньому взаємозв'язку. Метод аналізу використано у всіх підрозділах наукової роботи (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). Зокрема, у підрозділі 1.2 проаналізовано стан наукових розробок щодо функції захисту, а в підрозділі 2.1 – особливості реалізації початкових процесуальних рішень. Герменевтичний метод дав змогу в підрозділі 1.1 здійснити інтерпретацію правових понять, таких як «процесуальне рішення детектива» та «функція захисту», що забезпечило їх змістовне тлумачення. Завдяки порівняльно-правовому методу в підрозділі 1.3 зіставлено правове регулювання виконання процесуальних рішень детективів у Сінгапурі та Новій Зеландії з вітчизняною практикою. Методи формальної логіки взято за основу в усіх розділах для послідовного викладу матеріалу, наприклад, у підрозділі 2.2 при аналізі процесуальних рішень під час подальшого розслідування. Метод узагальнення застосовано в підрозділах 3.2 і висновках до всіх розділів для формулювання пропозицій щодо вдосконалення законодавства. Забезпечити репрезентативність результатів, отриманих у ході анкетування науково-педагогічних працівників, адвокатів, детективів і слідчих, дозволив метод соціологічних досліджень (розділи 2, 3). У підборі респондентів для подальшого анкетування за розробленою анкетою, а також під час пошуку та аналізу судової практики (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2) став у нагоді метод вибірки. Статистичний метод сприяв аналізу емпіричної інформації, зокрема судових рішень, результатів анкетування у межах теми дослідження (розділи 2, 3). Застосований в ході аналізу конкретних справ із судової практики метод case study дозволив проілюструвати теоретичні положення практичними прикладами (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2).

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна одержаних у ході дослідження результатів полягає в тому, що воно є першим комплексним дослідженням функції захисту під час виконання процесуальних рішень детективів.

Сформульовані авторкою результати дисертаційного дослідження є важливими для науки кримінального процесу, вдосконалення

правозастосовної практики та законодавства, містять елементи наукової новизни, серед яких найважливішими, на думку рецензента, є наступні:

– позиція щодо необхідності винесення постанови про визнання речовими доказами, що містить мотиви та обґрунтування віднесення того чи іншого предмета до речових доказів, на що слід звертати увагу стороні захисту у вирішенні питання про арешт майна;

– наукові погляди щодо підстав оскарження стороною захисту повідомлення про підозру.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Дослідження характеризується логічним та чітким змістовим наповненням, відповідно до плану, мети та завдань, архітектоніка забезпечує комплексність та системність опрацювання проблематики.

Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які включають сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (264 найменувань, розміщених на 28 сторінках) та 7 додатків (розміщених на 49 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 290 сторінок, із яких основний текст – 196 сторінок.

Оцінка змісту розділів дисертації.

У розділі 1 авторка досліджує процесуальні рішення в діяльності детективів та при реалізації функції захисту.

Дисертанткою сформульовано авторське визначення поняття процесуального рішення детектива як владного волевиявлення детектива, спрямованого на здійснення досудового розслідування та/або встановлення, зміну або припинення (скасування) кримінальних процесуальних відносин, що обволікається (виражається) у процесуальному документі, або є підставою для складання процесуального документа та/або вчинення процесуальної дії, та/або не обволікається у процесуальному документі та не є підставою для їх складання.

В подальшому у цьому розділі здобувачкою обґрунтовано, що до процесуальних документів детектива, що підлягають складенню та

підписанню виключно в паперовій формі, належать: протокол затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, пам'ятка про процесуальні права підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, а також усі інші процесуальні документи, що підлягають підписанню іншими, окрім сторони обвинувачення, учасниками кримінального провадження.

Окрім цього, здобувачкою констатується, що до процесуальних документів детектива, що можуть складатися та підписуватись лише в електронній формі за допомогою КЕП (без необхідності їх складання у паперовій формі) належать: повістки, повідомлення, повідомлення про підозру, повідомлення про зміну раніше повідомленої підозри, обвинувальний акт та реєстр до обвинувального акта.

Наведено аргументи, що процесуальне рішення детектива про зупинення строку досудового розслідування на підставі п. 4 ч. 1 ст. 280 КПК має містити зміст обставин, які зумовили його прийняття, мотиви прийняття цього процесуального рішення та їх обґрунтування. Акцентовано, що таке зупинення не завжди зумовлене об'єктивною неможливістю проводити досудове розслідування, водночас, строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до дня її скасування слідчим суддею не зараховується до строку досудового розслідування. Наголошено, що стороні захисту слід ретельно аналізувати вказане процесуальне рішення детектива та оскаржувати його в разі необґрунтованості такого.

Здійснено аналізу зарубіжного досвіду правового регулювання виконання та оскарження процесуальних рішень детективів на прикладі Сінгапуру (Бюро розслідувань корупційних дій) та Нової Зеландії (Служба боротьби із шахрайством в особливо великих розмірах).

У розділі 2 аналізується реалізація функції захисту при виконанні початкових та прийнятих в ході розслідування процесуальних рішень підрозділів детективів.

Авторкою констатується, що хоча КПК не визначає процесуальної форми окремого процесуального рішення про початок досудового розслідування, проте детектив все ж приймає процесуальне рішення про початок досудового

розслідування, однак таке рішення отримує втілення (обволікається) не у процесуальному документі, а в процесуальній дії – внесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР.

Заслуговує на увагу позиція здобувачки, відповідно до котрої в силу вимог ст. 214 КПК детектив, з одного боку, наділений обов'язком внести відомості до ЄРДР за наявності визначених у КПК підстав для цього, а з іншого – обмежений у повноваженнях здійснювати досудове розслідування до прийняття процесуального рішення керівником підрозділу детективів щодо визначення детектива (детективів), який здійснюватиме таке досудове розслідування.

Також здобувачкою з'ясовано, що у разі штучного обтяження детективом правової кваліфікації діяння особи, що призвело до безпідставного внесення відомостей до ЄРДР про вчинення тяжкого або особливого тяжкого злочину, це може слугувати підставою для визнання недопустимими доказів, що зібрані за результатами здійснення негласних слідчих (розшукових) дій, визначених у ч. 2 ст. 246 КПК. Напрацьовано рекомендації, що як під час досудового розслідування, так і в ході судового розгляду, захиснику слід спрямовувати свою діяльність на доведення обставини такого штучного обтяження, за наслідком чого клопотати перед судом про визнання доказів недопустимими на підставі п. 2 ч. 3 ст. 87 КПК.

Окрім цього, у цьому розділі наведено пропозиції, щодо внесення змін до кримінального процесуального законодавства.

Розділ 3 присвячений кінцевим процесуальним рішенням детективів та реалізація функції захисту через перспективу їх вдосконалення.

У цьому розділі авторка досліджує питання реалізації функції захисту при виконанні кінцевих процесуальних рішень детективів та перспективи вдосконалення кримінального процесуального законодавства щодо функції захисту під час виконання процесуальних рішень підрозділів детективів.

Окремо заслуговує на увагу позиція авторки, за якою вона визначає, що рішення детектива про складання обвинувального акту хоч і не обволікається окремо у письмову форму, але втілюється саме в обвинувальному акті як

процесуальному документі, що складається детективом та погоджується прокурором. Здобувачкою констатовано, що вказане рішення детектива має складну правову природу та породжує декілька послідовних обов'язків, тоді як обвинувальний акт повинен бути складений після відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів протилежній стороні в порядку ст. 290 КПК.

Теоретична та практична значимість результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що вони можуть бути використані у:

– законотворчій практиці – для удосконалення кримінального процесуального законодавства України шляхом обґрунтування пропозицій щодо змін кримінальних процесуальних норм, заповнення наявних прогалин (додаток Г);

– правозастосовній діяльності – запропоновано рекомендації для формування єдності та передбачуваності детективної (у розумінні слідчої) та судової практики щодо розширення повноважень на виконання процесуальних рішень, що приймаються в ході першої стадії кримінального процесу, а також удосконалення діяльності захисника упродовж такої процесуальної діяльності (додаток Д «Методичні рекомендації для захисників під час виконання процесуальних рішень детективів» і додаток Е «Методичні рекомендації для органів, що здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень із переліку ч. ч. 3, 5 ст. 216 КПК»);

– доктрині кримінального процесуального права – для подальших теоретичних досліджень питань реалізації функції захисту під час виконання процесуальних рішень детективів;

– науково-дослідній і експертно-аналітичній роботі – при проведенні наукових досліджень, що стосуються правового розвитку країни та діяльності уповноважених органів, зокрема досудового розслідування та адвокатів; підготовці науково-практичних експертних висновків, зауважень і пропозицій до законопроєктів у відповідній сфері (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження Науково-дослідного інституту імені академіка І. М. Луцького від 09.04.2025);

– освітньому процесі – при удосконаленні освітньо-професійних програм «Право» освітніх ступенів бакалавра та магістра спеціальності 081 «Право» (акт впровадження Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила від 11.04.2025); при викладанні освітніх компонент «Кримінальне процесуальне право України», «Теоретико-прикладні проблеми кримінального судочинства»; під час підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів (акт впровадження Львівського державного університету внутрішніх справ від 11 квітня 2025 року № 32); під час підвищення кваліфікації адвокатів Львівської області (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження у роботу Ради адвокатів Львівської області від 11.04.2025 № 130).

Висновки в основному відповідають поставленим завданням дослідження у межах обраного об’єкта та предмета, містять розроблені авторкою теоретичні наукові положення, практичні рекомендації.

Дисертація виконана українською мовою. Стиль викладення матеріалу – науковий.

Повнота викладу наукових положень в опублікованих працях. Основні результати дисертаційного дослідження відображені у одинадцяти публікаціях, із яких: чотири статті, у тому числі одна у співавторстві, що опубліковані у наукових виданнях, включених до переліку фахових видань України з присвоєнням категорії «Б», сім публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Текстових запозичень без посилання на джерела та інших порушень академічної доброчесності не виявлено.

Віддаючи належне кропіткій та високоякісній роботі дисертантки Скречко М.-М. А., високо оцінюючи рівень дослідження, його актуальність та новітність підходів до дослідження обраної проблематики, варто звернути увагу на окремі недоліки, а також положення та висновки, які мають дискусійний характер чи вимагають додаткового обґрунтування під час захисту:

1. Авторкою в межах проведеного дослідження розглянуто право сторони захисту оскаржити постанову про закриття кримінального провадження на підставі п. 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК. На підставі цього, виявлено неузгодженість норм п. 11 ч. 1 ст. 303 КПК та ч. 4 ст. 284 КПК, оскільки стороною захисту на досудовому розслідуванні є лише підозрюваний, а закриття провадження детективом можливе лише за відсутності підозрюваного. На далі, авторкою вказується, що у судовій практиці простежується думка про відсутність у слідчого судді повноважень зобов'язати детектива закрити кримінальне провадження через його самостійність. Проте обґрунтовано протилежний підхід: 1) самостійність детектива не є довільною, а реалізується відповідно до КПК; 2) за наявності єдиного законного варіанту поведінки слідчий суддя може зобов'язати детектива прийняти відповідне рішення чи вчинити відповідну дію в межах функції судового контролю (с. 6).

Як вбачається із висловлених суджень авторкою застосовано подвійний підхід до розуміння вказаної проблеми. Відтак, потребує уточнення розуміння межі між судовим контролем і втручанням у самостійність під час можливості/не можливості вказівки слідчого судді органу розслідування про закриття кримінального провадження.

2. На стор. 176 дисертанткою наводиться теза про те, що «у контексті реалізації права сторони захисту на збирання доказів не можемо оминути й відсутність законодавчого регулювання проведення захисником допиту свідків». Таке формулювання, на думку рецензента, є не зовсім коректним через можливість реалізації отримання інформації шляхом опитування (п. 7 ст. 20 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів (ч.3 ст. 93 КПК України). Окрім цього, сторона захисту не може проводити допит під час досудового розслідування.

3. Досить суперечною є пропозиція авторки вилучити з п. 10 ч. 1 ст. 303 КПК України положення, яке встановлює строкове обмеження на подання скарги, а саме: «після спливу одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або двох місяців з дня

повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину», оскільки досудове розслідування може бути завершене ще до настання визначеного законом строку, наприклад, шляхом направлення обвинувального акта до суду. Законодавець цілком логічно задекларував, що якщо досудове розслідування закінчено шляхом складання обвинувального акту – то кримінальне провадження вступає у наступну стадію кримінального процесу, а отже досудового розслідування як такого вже не має, а застосовуються процедури наступної стадії. В цьому випадку на кримінальні процесуальні відносини вже не поширюються положення ст. 303 КПК України. Тому апелювання здобувачки про «строковість» оскарження повідомлення про підозру і у зв'язку із цим неефективність (формальність і втрата практичної реалізованості (с. 203) є не зовсім обґрунтованим.

Разом з тим, наведені зауваження та пропозиції не впливають на загальне позитивне враження від роботи, здебільшого носять дискусійний характер і мають бути предметом для публічної дискусії та обговорення під час захисту.

Відсутність конфлікту інтересів. Рецензент не має реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувача та/або його наукових керівників.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертаційна робота Скречко Марти-Марії Андріївни «Функція захисту під час виконання процесуальних рішень детективів», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. У ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і вирішенні проблем із задекларованої тематики.

2. Дисертація Скречко Марти-Марії Андріївни «Функція захисту під час виконання процесуальних рішень детективів» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю отриманих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом МОН України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та

скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка Скречко Марта-Марія Андріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:
завідувач кафедри
кримінального процесу та криміналістики
факультету № 1
Львівського державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент **Андрій ХИТРА**